

سکنی
سنہ
الی
اون برجمی
سنہ
نومنو
(۶۲:۴۹)

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعہ سی

۱ نیسان
۱۳۳۵
الی
۱ جولائی
۱۳۳۷

تۇغ ھاپىئون

تارىخ ئەنابىنگ مبادىسىندەكىڭ بۇ يۈك وقۇھ، سلاجقوقى حکومتى طرفىن ئەمان غازى بە رسماً بىكلە توجىيە بىورلىشىدە .
امېرلەك رتبە ئالىھىنى احرازە لىاقت كۆسترن ذواهە حکىمدارى طرفىن طبىل و علم و تۇغ اعطاسىبلە بىن الامثال مەتاز ايدىلەك اسکى قورلۇك عنقۇنەسىندىندر . اىشتە بۇ عنقۇنە مقتضا سىيدەر كە، ئەمان غازىنىڭ بالدھمات دوملار اوزرىنە غزاسە و فرمە جە حصارى فتح و ضبط ايلسە بناه سلاجقوقىه روم حکىمدارى سلطان علاءالدین طرف ئالىسىندەن غازى مشارىيەداوول و سنجاق و بىردى توغ كۆندۈريلەرك رسماً حکومت سلاجقوقىهنىڭ بىكلە تىبەسى توجىيە بىورلىشىدە .

داوول و سنجاق ھەركىن بىلدىكى و كوردىكى بىرىشى اىسىدە زمانمىزدە متروك اولىسى حسپىلە كودوب بىلەن ھان قالدىقى مىللە ئەكلەنی دىنى بىلەن بىكىدە بىردىن آزدر . ھەلە تارىخ ئەنمىي اوقويان مكتب شاكارىدانى دولتىجە بوقۇرۇقى مقبول و معتبراولان توغىنى تىخىلە مقتدر اوله مېھجىقلەندە دفع مراقلەيچۈن مكتب تارىخ كتابلىرىنە كوجىڭ قطعەدە بىر توغ ئەنمىي دىمى قۇلمەسى الزم عد ايلرم .

خەودشو كە باشامىر حومىك «ئەنملى تشكىلات و قيافت عسکرييەسى» نامىلە نشر ايتىبىكى بىر آردى توغە داڭىز اولان بىحىت زىرىءە ئىنبا نقل ايدىلشىدە : [+]

دەمالىك شرقىيەدە ودشت و تۈركستاندەكى تۈرك دولتىرنىدە وەندە و چىن حکومتلەرنىدە بۇ يۈك بىر سنجاق اوزرىنە بوبالى آت قويروغى

قیللرندن طاغیق صاجه مشابه بر علامت وضع اوله‌رق عسکرک ایلر و سنه کو توپریلور و بوكا (حالیش) دینور ایدی .

«حالیش جنکیز و هلاکو اور دولرنده و دولت ایوبیه و ملوك سلچوقیه زمانلرنده دخی قوللانیلمش و فقط رساله‌نک قسم نانی‌ی نهايته مربوط و رسمیه حاوی لوحه‌لردن سکره کلان لوحه اشکالی می‌باینده (۵۹) رقبیله کوسترادیکی و جهله شکلی دیکشدیریلوب بر صریغک او جمه بریشان بر حالمه آشاغی صارفان و فرمی بو بامان آت قیللرینک بالاسه بیاض و سیاه رنگده قیللرک اور و میستن متحصل بر قاج بو کوم صاج بر افیلدقدن سکره بونک اوست طرفه یالدیزی طوب شکلنده بر فلکه وضع اولتیمیشدر .

مؤخرآه توغ «تس-میه اولنان مذکور حالیشلردن بر عددی سلطان سلچوقی طرفندن علامت استقلال اولمی او زره سلطان عثمان غازی حضرت‌لرینه ارسال اولنان علم و مهتر طافی ایله برابر کوندرادیکی جهتله حالیشلره توغ عثمانی «نامیله دولت علیه جهده استعمال ایدلمش و عین زمانده قوللانیلسان دیکر بر شکلی لوحه مربوره‌ده (۶۰) رقبیله ارائه قلمیمشدر .

توغ عثمانی دولتمرده اصحاب مراتب عالیه علامت فارقه اولمی او زده شخصیس ورتب عالیه بوندرک عددیله تفریق اولنوردی .

مذکور توغلردن میرلواره (سنحاق بکلرینه) بر و میرمیرانله ویا بکلریکه ایکی و وزرايه اوج و صدر اعظمه بش عدد ویریلوب وقت سفرده رکاب هایونده دخی بدی عدد طوغ بولندریلور ایدی صاحب توغ اولانلر بر محله عنینلرنده توغلرک بیسی بر کون اول قواناقی ایله برابر ایلری کوندریلوب دیکر لری اوکلرنده چکلمک واوردوكاهده توغلر او تاقلرینک اوکنه بر صره اوله‌رق دکر اولتیق اصول و عادات مربعه‌دن ایدی .

محود شوکت پاشا مر حومك بالا به يازديغم روایاتي صدر اسيق جواد پاشا مر حومك « تاریخ عسکري عثمانی » سدن و جواد پاشاده واصف مر حومك تاریخندن نهل ايمش اول دقلرندن منشاء و مبدأ روایت واصف تاریخنده . اوراده پادشاه عالیناه حضر تلرینه طقوز (نوغ) روایت ايلدليکي [۱] حالده شوکت پاشا بوکونه قدر ظن ايلدليکي متلو بدی طوغ تخصيص ايروب صدر اعظمده بش طوغ روایت ايير .

احمد وفيق پاشا مر حومده امهمجه عنها يسنك (طوغ) لغشه : اصلی نوك هو تاز اولوب آت قويروغندن - نجاق اوچنه و مفتر تېنه طاقدىيغى و خطور لغىنده : اصلی قوتاز كە قاتاز دخى ديسور . تاتارستانك قىلاو او كوزى قويروغندن (طوغ) و صاج كې باش دخى يايىلىدىغىندا فادىن باشنه تعىيماً (خوتوز) دينلىكى يازار . حالىش نامنى عمانلىلر (نوع عثمانى) بە تحويل ايجامشىلدر . سلطان علام الدين عثمان غازى بە كوندردىكى منشورده ... نوع صبىح طراز آفتاب علم و طبل و نقاره بىزىزمه محتمم تفوياض ... [۲] دينلىكى نظر آعمانانلىلر ك توغ اسمى سلجوقيلردن او كرندىكارى وانلىكىدە عىنى كله يى استعمال ايلىكلىرى آكلاشيلور .

مورخين اجنبىيە دن دوسونك مقول تاریخندن بالترجمه ملى تىبلە مجموعه سندە مندرج اولوب عيناً زيره نهل ايديلان معلوماتىن نوع كله سىلە توغلق منشاً حقيقىسى او كرەنيلور : [۳]

« جىنلىلر و توركلىرى مقدس طانيلان او كوز بىاپىدە تېت او كوزى يىنى (ياق) درك قويروغى آت قويروغى بىكزىر . دوسون

[۱] تاریخ عسکري عثمانى ، كتاب اول ، صحيفه (٤٠٧)

[۲] فريدون منشائى ، جلد (۱)

[۳] مذكور بمجموعه ، حل (۱) ، صابى (۲) ، صحيفه (۴۰۷)

شویله دیبور : (نو) بر سنجاق چینجه برا سیدر که او زون بر من را فک او جنه تبت اینکنک قالین بر قویر و غنک طاقیلمه سیله تشکل ایدر . چین ایپراطور لرینک خصوصی سنجاق لری بویله ایدی ؟ و بو ایپراطور لر تابعه ای اولان تورک یا خود تاتار پرسنلرینه خانلق رتبه‌سی ویرمک ایسـتـه دکلری زمان ، خانلق توجیهه دلات ایمک او زره ، اونله طاولر له برابر بوسـنـجـاـقـلـدـنـ ویرلر دی . تورک و تاتار لر طرفندن قبول اولان (توع) که سنک منشی بودر . فقط تیت او کوزینک قویر و غنی بوله ماد قدری ایچون منزرا فله او کا بکزه بن آت قویر و غنی طاقله اکتفا ایتدیلر . « اتها سنجاق بکلرینه بر ، بکلر بکیله ایکی ، وزیر لره اوچ توع ویرلر دیکنده مورخین متفقدنلر . صدراعظم لر مقدار تونغی خفنه سکوت ایتسلر در . بالکنیز احمد و فیق پاشا مر حوم ایهجه عناییستک (طوغ) لفته : سابقه سردار اکرمہ بعضاً درت توع ویرلر دیکنی اشعار ایلشن ایسه ده لفتک تفصیلاته تحملی او لمدیغندن مثال کوستارلما مش واسملری تصریح بیور و لاما مشدر . بویله فوق العاده التفاهه بلکه قانونی سلطان سلیمان خان عهندنه صدراعظم و ضمیماً سرعسرکر اولان ابراهیم پاشا مر حوم مظہر او لمشدر زعیمه خیراہ افدى تاریخنده مندرج سرعسرکر لک برائی صورتی او قودم . مذکور برائنه تونغه دائر اولان قسمی عیناً نقل ایلدم [۱] . ه قلمرو افليم سلطنتمده واقع اولان ممالک و ممالک حفظ و حراستی و ضبط و صیانتی ایچون صدراعظم لق او زریته سرعسرکر لک تعین ایلیوب منزد عواطف مدن تونغ سعادت فروع ایله طبل و علم ارزانی قیلوب بو برات سعادت آیات و دولت و امارتی ویردم . بیور بیلور . بو قید تاریخندن آکلاشیلور که مشارا لیه پاشایه تشریفات قدیمه و معتاده دن مستثنا

[۱] تاریخ منزبور ، جزو (۱) ، صحیفه (۹۲)

اولەرق دها زیادە تۇغ احسان بیورلماشىدر . اکر زیادە اولەايدى بورادە البتە مفتخرانە ذكر ايدىلەجىكدى .

توقىيى عبد الرحمن باشا مىرحوم طرفىندن تدوين ايدىلان ئەنملىق قانونىنامەسىنك [۱] « سفر ھابىونلاردا يالدىزلى طوپىر ايلە منىن اوچ تۇغ و اوچ ديركلى چركە وسايىبان وقندىللە سوّاق استعمال ايمىك وزراى عظامە مخصوص اولدىنى ذكر ايدىلوب [۲] صدراعظملىك فاج عدد تۇغى اولدىنى مسکوت كېلىپوره چونكە مذكور قانونىنامەدە « علامت صدارت مهر ھابىوندركە طرف پادشاهيدن كىندویە امانت ويرلىشىدر ساڭر وزراى عظامىدىن كاڭ امتيازلىرى مهر ھابىونلەدر» [۳] دېتىلدىكىنه نظرآ وزراى عظام مىتلۇ اوچ عدد تۇغى اولىسى لازمكىد . يېكىندىن عدد تۇغى ذكر ايدىلماشىدر . اکر بىش تۇغى اولىسىدە البتە آىرىيجه آنى دە بىيان واسعىار ايلەردى . نته كىم پادشاهلىرى كېلىرى دە تحریر ايتىكى اوئتىماشىلەدر .

۱۲۲۱ سىنەسى صدراعظمك روس حربىتە سردار اولىسى حسپىلە « تۇغ خورشىد فروع صدرفالك قدرك صحىن ديوانخانە باپ عالى به نصب اولىنى تىصىم اولىنفلە تلاوت اولىنقدن صىكىرە رجال باب و اغايان او جاق تىشىع ايدىرك تۇغ ظفر فروعى كىتىخدا بىك ويىكىچرى اغاىي و دفتردار افندى دوش تعظيم واجلالدە صحىن نوردا بازه ازال ايدوب محلە وضع ... » [۴] شو قىد تارىخىدىن آ كلاشىلپوركە صدراعظمك اوچ عدد تۇغى اولىوب بېرىنى بىر ذات عالى بىر دوش ايدىرك محلە وضع ايتىدىرىشىلەدر .

[۱] ملى تېبلىرى مجموعەسى، جلد (۱) صابى (۲) صحىفە (۴۹۷)

[۲] « » « » « » صحىفە (۵۰۱)

[۳] « » « » « » صحىفە (۴۹۹)

[۴] عاصم افندى تارىخى، جلد (۱)، صحىفە (۴۱۴)

قانوننامه سالف البیانک (اخرج نوغ هایيون) سرلوحه‌ی
قىمندن ملبوسات رسىبىه داڭز بىانانىندن ماعدا-ى عىيَا زېرى
نەل ايدلىشدر :

« سفر هایيون مقرر او لوب توغلىر چىقارمىق لازمكىدە حرکتىن
برآى ياخود دها زىادە مقدم او لا توغ هایيونى چىقاروب باب السعاده
او كىنه نصب ائمك اپچون وزراى عظام و شيخ الاسلام افندى و نشانجى
پاشا و قاضىعسکر افندىلر و دفتردار افندىلر و يكىچرى اغاسى و ميرعلم
اغا و ساڭز دىكاب هایيون اغالرى و بلوك اغالرى وجەجى باشى جمله
صباح نمازىندن صوکره سرای عامرە يە واروب اورتە قابوده
توقف ايدىلر .

بعده وزیر اعظم حضرتلىرى كلوب موقف مزبوردە جملەنک
اوست طرقە او تورور « توغ هایيونلر حاضرلاندى » ديو ايجىردىن
خبر كليجىك وزیر اعظم حضرتلىرى حرکت و ساڭزى انك عقبىنجه
ھزىمت ايدوب باب السعاده يە وارىلر . ا غالىر او توردىنى طولانى
صفىدە ترتىب او زىرە او تورورلر . خاصە مۇذىنلر فتح شريف تلاوت
ابدر ئامام او لوب فانىھ او قوندقىن صوکره ا غالىر نوغ هایيونلرى
چىقارىر اول ساعت جمله اركان دولت قالقوب توغلىرى ا غالىك
اللى ندىن بالذات وزیر اعظم حضرتلىرى و ساڭزوزرا آلوب جمله حاضر
اولانلر دىخى يايىشوب باب السعاده مقابلىنده مکان معهودىنە دىكىرلر .
اول محلە شيخ الاسلام افندى دعا ايدر . بعده توغلىر يرلو
پولىنده استحڪام ويرىلر بعده داغيلوب اولرىنە كىدرلر .

و ابتدا توغلى چىقارىلقدە قانون بودرک شوكتىلو پادشاه
عالپناھ حضرتلىرىنىڭ الى عدد نوغ هایيونلرنىڭ اپكىسى چىقارىلوب
نصب اولنور اما ساڭز توغ صاحبلىرىنىڭ انجق بىر توغلىرى چىقارىلوب
حوللىرنىڭ نصب اولنە كىشىدە .

و توغ هایونه جيقدقدن سوکره جمهه نوع صاحبلى توغلري
چقارىرلر .

و توغلر جيقدق سكره سراي عامرده ديوان اولمز لكن وزير
اعظم حضرتلى كندى اونده ديوان ايدر . [۱]
شمى يه قدر تشريفات و تشكيلات قديمه من حفته كى آثار
وتواريخته پادشاهلى بيجون طقوز، سكره لرى يدى عدد توغ
يازيلپوردى و او يله بيلينپوردى. ئظن عاجزانه بجهه بوروابىتك منشى
قانونى سلطان سليمان خانك بالذات سفره عن يمتنى تارىخته
يازان سنان چاوشك روایتىدر. قره جلبى زاده عبدالعزيز افدى
سلیمان نامىسى و كىدا مورخ هامىرده كندى تارىخته نقل ايله
اشاعه ايلشىدر؟ قديم قانون نامىرده توغ هایونه عالم نظام كورىلە.
ميكتىن مومى الي سنان چاوشك روایتى قبول ايدلىشىدى . بلتك
بو روایت طوغىر يرده مؤخرأ قانون اولان توقيى عبد الرحمن
باشانك روایتلى وجهمه التي عدديته تزيل ايدلىشىدر .

سفر هایون بيجون اجرا ايديلان الايلىرده سادات و علماء مشائخ
مشائخ يا خود استقبال ايلدكىرنىدە انجق نقىب الاشراف افدى
شريفك قربىنىدە اشدىروب ماعداسى توغ هایونلرك خارجىدە
شايىتى جىلدك اوكلر بجهه اشدىرە كلىشىدر . توغ هایونلرك داخلنە
اشدىرمك مخصوص اولانلر انجق وزرائى عظام و شيخ الإسلام
ونشانىجي باشا وبال فعل قاضىمسكىر افدىر و دفتردار افدى و چاوش
باشى و رئيسى الكتاب افدى دخى داخلدر [۲] .

على سيدى بك اندېنىڭ اقدام غزئىسىنە منتشر « تشريفات

[۱] ملي تىپر بىمۇعىسى ، جلد (۱) صابى (۰) صحىفە (۵۳۰)

[۲] توقيى عبد الرحمن باشانك (عنانلى قانون نامىسى)، صحىفە (۰۲۳)

و تشكیلات قدیمه من « عنوانی مقالاتنده رکاب انالرینک اک بیوک او لان میر علم لوای شریفه که و پادشاهک او کنده چکیلان تو غلرک محافظه و اداره سنه دقت ایدردی ولدی الحاجه رکاب هایونی دخی طوتاردی . صید و شکار ایچون و قوع بولان غیر رسمی کیدشـلرده او ناغ هایونک او کنه تو غلر رکز ایدلزدی . صوک زمانلرده اجرا ایدیلان « سـور پـر جـبورـلـر » ده بالطبع چادرلرده قالـه جـفـندـن بوزمانلرده سـرـای مـهـترـلـرـی عـزـیـتـهـایـونـدـنـ اـولـ اوـنـاـغـ بـادـشـاهـیـ اـیـلهـ تـقـرـعـانـیـ محلـ مـعـینـهـ کـوـنـدـرـیـلـوبـ رـکـزـ اـیدـرـلـرـ وـ بـیـشـکـاـهـنـهـ دـهـ توـ غـلـرـیـ صـرـهـ اـیـلهـ دـیـکـدـکـلـرـیـ بـیـلـدـرـلـمـکـدـهـ درـ .

صاحب توغ او لانلر بر محلدن دیکر محله عنیتلرندہ تو غلرک بـرـیـسـیـ بـرـکـونـ اـولـ قـوـنـاـقـیـ اـیـلهـ بـرـاـبـرـ اـیـلـرـیـ کـوـنـدـرـیـلـوبـ دـیـکـرـلـرـیـ اوـکـلـرـنـدـهـ چـکـلـمـکـ وـ اـرـدـوـکـاـهـلـرـدـهـ توـ غـلـرـ اوـ تـاـقـلـرـینـکـ اوـ کـنـهـ بـرـصـرـهـ اوـ لـهـ رـقـ رـکـزـ اوـ لـمـقـ اـصـوـلـ وـ عـادـاتـ مـرـعـیـهـ دـنـ اوـ لـدـیـغـنـیـ مـحـمـودـشـوـکـ باـشاـ ثـرـنـدـهـ يـازـمـشـ اـیـلـیـ [۱] .

نعمـاـ اـفـدـیـ مـرـحـومـ سـلـطـانـ مـحـمـدـ خـانـ رـاـبـعـ بـغـدـادـ سـفـرـیـ تـفـصـيـلـاتـنـدـهـ بـرـوجـهـ آـتـیـ وـقـعـهـیـ رـوـایـتـ اـیـلـرـ :

دـ اـیـنـجـهـ صـوـ وـ آـتـونـ کـوـبـرـیـ وـ کـوـزـلـ تـبـهـ نـامـ مـنـزـلـهـ قـوـنـوبـ اـنـدـنـ کـرـ کـوـکـ قـلـعـهـ سـیـ کـسـمـ کـمـ فـرـمـانـ اوـ لـنـوـبـ بـرـکـونـ اوـ تـرـاقـ فـرـمـانـ مـنـزـلـهـ عـسـکـرـهـ چـبـوـقـ کـسـمـ کـمـ فـرـمـانـ اوـ لـنـوـبـ بـرـکـونـ اوـ تـرـاقـ فـرـمـانـ اوـ لـنـدـیـ .ـ اـیـنـجـهـ اوـ لـانـ قـزـلـباـشـلـرـ قـلـعـهـیـ تـخـلـیـهـ اـیـدـوـبـ قـاـچـشـلـرـایـدـیـ .ـ کـرـ کـوـکـ قـلـعـهـیـ النـنـدـهـ توـ غـلـرـ اـیـلـرـ وـ کـنـمـکـ خـصـوـصـنـدـهـ تـرـددـ اوـ لـنـوـبـ عـاـکـرـ نـصـرـتـ قـرـیـنـ سـرـحدـ اـعـدـاـیـهـ قـرـیـبـ اوـ لـدـیـغـنـیـ مـحـلـلـرـدـهـ توـ غـلـرـ اـیـلـرـ وـ کـنـمـکـ قـانـونـ قـدـیـمـ اوـ لـدـیـغـنـیـ سـمـعـ هـایـونـهـ الـفـاـ اـیـمـلـرـیـهـ قـبـوـدانـ مـصـطـفـیـ بـاـناـ حـضـورـ هـایـونـهـ وـارـوـبـ خـسـرـ وـ بـاـشاـ سـرـدارـ اـیـکـنـ اـعـدـاـیـهـ

[۱] عـنـانـیـ تـكـیـلـاتـ وـقـیـافـتـ عـسـکـرـیـسـیـ - صـعـیـفـهـ (۲۸)

مقابله او لنجىدك توغلرلەك كېرۇ قالىسنى رخصت ويرماشى ايدى . باوجود پادشاه رسم صلاحت بومقولە موجب خوف و خشىت اولە جق مواد خاطره خطور ايمك روا دىكدر دبو عرض اىنسى سېيىھە ايلر و كىتمك فرمان او لندى ، [۱] .

« تارىخى عنانى تىجىنى طرقىدن نشر ايدىلان عنانلى تارىخىنىك (۶۰۷) نجى مىحىفەسىنە » ... او آنه قدر عنان خانك اتفاقىدن آيرلىان ، لزوهنە صداقت و فداكارلۇق كۆسترن كۆسە مىخال در حال دعوە اجابتە كىلدى . عنان خانك تكلىفى قبول ايلە اظهار اسلام ايلدى ، (عبدالله مىخال) آدینى آدى . عنان خان بوندن فوق العاده محظوظ اولەرق مىخال بىكە آغىز خلت كىدردى .

برقايدەا سەخت و حرمەت كۆستەردى ، او غلىنى خەممەتە ئىدى . ادارەسىنەكى محلك حکومتى عەھەدىنە ابها ايلە بر سەنجاق ويردى . مىخال بىكە سەنجاق ويرلىسى سلطان سلچوقىنىك و قىتىلە عنان خانه كوندرەمش او لدېنې سەنجاغە نظىرى كىي ايدى، يعنى كىنديسىنە حەممەدار و كۆسە مىخالك معىقى بىلەرنىن او لدېنې كۆستەر بىر معاملە ايدى . او زمانك اصول سىاستىجە معىنەدار عدد او لنان اشبو معاملە عنانلىلىق طەندە ايلك دفعە واقع او لىوردى . بو قىد تارىخىدىن آڭلاشىلىوركە مىخال بىكە دىپە رتبە امارت توجىھ بىورلىشدەر . كىرجە تارىخ بالكىز سەنجاق ويرلىكىنى قىد ايشى سەدە تۇغ و طبىل دىخى ويرلىش او لە جنى در كاردر . جونكە اصول تىرىھاتىجە قانون قدىم بوبىلدەر . بالخاچە تۇغ نشانە امارت او لدېنىدىن بونىز امارت او لە من . اكىر عنان غازى مراد خداوندكارك او را تو س بىكە توجىھ بىوردىنى امارت منشورى مىللو مىخال بىكە بىر فرمان ويرمىش اىلە كە مەطلقا ويرمىشدر ، سەنجاقىدىن بىشقە طوغ و طبىل دىخى اعطى ايلدىكى مېقىد بولە جىقدەر . واقعا طبىل

[۱] نىپا تارىخى، جلد (۲)، صحىھ (۳۴۱-۳۴۲)

ویرلیان امارات ده وارد رئته کیم سلطان محمد خان رابع عهد هایونلر نده
صاری قامش قراقلری خطمانی (دوره شنقو) سلطنت سنی به دخالت
اینکله سنجاق بکی پیوه شده عهده سنه او قراین حکومتی توجیه و بر معناد
توغ و طوبوز و علم ارسالیه تابعیت و امارتی قبول و تصدیق قلنمشیدی.
[۱] فقط دائمًا توغ وارد ر.

والحاصل نواریخ موجوده نظرآ ایلک سنجاق الآن میخال
غازی اولدینی حالده ایلک توغ و طبل الان ده مشارا لیه اولدینی
شبهمز در.

میر آلا بلقدن مقاعد

علی